

طراحی صحنه
مهدی ارجمند
نشر قطره

صحنه چیست؟ اگر از یک دانشجوی رشته تئاتر بپرسید صحنه چیست ممکن است بگوید سکویی مدور یا نیم دایره است که در سالن نمایش، روبه‌روی تماشاگران تعبیه شده و بازیگران روی آن ظاهر می‌شوند و نمایش اجرا می‌کنند. تعریفی صاف و ساده و به قول فرنگی‌ها، تعریفی کلاسیک از صحنه که از عمرش بیش از پنج قرن نمی‌گذرد.

پیش از انحصار اجرایی هنر نمایش در تماشاخانه‌های جدید و پدیده‌ای به نام نمایش یا ساختمان‌هایی ویژه با امکانات خاص، همچنان مفهومی به نام صحنه وجود داشت. اگرچه نمی‌توانستیم جای خاصی را نشان بدهیم و بگوییم این جا صحنه است. کافی است کمی از تأسیس نخستین آمفی تئاترهای جهان در یونان باستان عقب‌تر رفت، کمی پیش از ساخته شدن آکروپولیس. اکنون زمانی است که تماشاخانه وجود ندارد اما صحنه همچنان وجود دارد. کجا؟ در هر جایی که اجرایی روی دهد. توسط چه کسی؟ انسان.

طراحی صحنه، صحنه آرایی یا سنوگرافی Scenography در تئاتر امروز جهان محدود به ساخت دکور و عکسبرداری از جغرافیای پیشنهادی متن نیست.

این هنر در سیر تحولی خود در تاریخ نمایش به هنری پیچیده تبدیل شده است، به نحوی که بنا بر نظر بسیاری از صاحب نظران، مهم‌ترین و اساسی‌ترین ابزار کارگردان خلاق برای انتقال ایده‌های ذهنی خود، چیزی جز به کار گرفتن هوشمندانه از عنصر سنوگرافی نمی‌باشد.

کتاب حاضر که تحت عنوان طراحی صحنه ارائه شده است، متنی است آموزشی که برای ترجمان سنوگرافیک متن به اجرا، راه کارهایی نشان می‌دهد، و از طرف دیگر متنی تحلیلی است که تفاوت‌های اساسی طراحی صحنه‌ی کلاسیک و مدرن را مورد بررسی قرار می‌دهد.

در این حوزه مفاهیمی چون حرکت، نور، فضا، دینامیسم صحنه در اجراهای مدرن و اهمیت آنها مورد بحث قرار گرفته است. بیشتر مباحث کتاب فنی است، اما کتاب تنها برای علاقه‌مندان رشته طراحی صحنه تألیف نشده است و تمامی کسانی که به مقوله نمایش مدرن علاقه‌مندند و رمزگان ویژه آن را دنبال می‌کنند، می‌توانند مدخلی برای مکالمه در آن بیابند.

طراحی صحنه زمانی نقشی حاشیه‌ای داشت و تنها به شبیه‌سازی مکان رویدادها خلاصه می‌شد. به تدریج کارآیی دراماتیک آن بیشتر آشکار شد، تا به آن حد که در دوران ما، طراحی صحنه دیردارنده‌ی جوهر فکری اثر است که به وسیله‌ی مجموعه علائم صحنه‌ای به تماشاگر منتقل می‌شود.

از آن جایی که خواننده می‌بایست نمونه‌های بررسی شده را ببیند و تحلیل بصری آنها را جزء به جزء درک کند، کتاب به صورت مصور به چاپ رسیده است. بیشتر نمونه‌ها از اجراهای جدید برگزیده شده‌اند تا مخاطب ایرانی از چگونگی تحولات طراحی صحنه در تئاتر معاصر جهان آگاهی یابد.

کتاب تحت این عناوین به ارائه شده است:

مقدمه، تعاریف موجز، مفهوم صحنه، کشف متن، هندسه صحنه، فرآیند بصری کردن، اشیاء بیانگر، حذف و ایجاز، آمیزش و ترکیب، خلق فضا (نور و ماده)، ایدئوگرافی (اندیشه‌نگاری)، اصطلاحات، معرفی چند طراح معاصر، گزیده‌ای از اسامی اشخاص، و اسامی نمایش‌ها و نمایش‌نامه‌ها.